

Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Ε.Μ.Μ.Ε.
Χειμερινό εξάμηνο 2005-2006

Μάθημα επιλογής
Διδάσκων: Σ. Α. Μοσχονάς

Εισαγωγή στην κοινωνιογλωσσολογία

Το μάθημα εξετάζει τις σχέσεις γλώσσας και κοινωνικής πρακτικής. Δίνεται έμφαση στη μελέτη της γλωσσικής ποικιλίας, αλλά και στις κινήσεις τυποποίησης των γλωσσών. Στο πλαίσιο του μαθήματος ασκείται κριτικός έλεγχος σε στερεότυπες αντιλήψεις για τη γλώσσα (λ.χ. ότι η ελληνική είναι γλώσσα «ανώτερη», ότι πρέπει να μένει «καθαρή» από ξένες προσμειξεις, ότι η γλώσσα «φθείρεται» όταν αλλάζει, ότι η «γλώσσα των νέων» χαρακτηρίζεται από «λεξιπενία», ότι οι διάλεκτοι είναι κατώτερες μορφές γλώσσας, ότι η τηλεόραση και το ραδιόφωνο κακοποιούν τη γλώσσα κ.ά.). Το μάθημα προσπαθεί να εκθέσει το ιδεολογικό περιεχόμενο στερεότυπων αντιλήψεων αυτού του τύπου, αλλά και να εξακριβώσει τους τρόπους με τους οποίους οι αντιλήψεις αυτές ρυθμίζουν τη γλωσσική μας συμπεριφορά. Αναλυτικότερα, οι παραδόσεις αφορούν στα ακόλουθα ζητήματα:

1. Εισαγωγικά: οι έννοιες της «γλωσσικής ποικιλίας» και της «γλωσσικής αλλαγής» (με αφορμή τη «γλώσσα των νέων»).
2. Το κλασικό («Λαμπόβειο») υπόδειγμα κοινωνιογλωσσικής συσχέτισης. Γλωσσικές μεταβλητές.
3. Τύποι γλωσσικής ποικιλίας: γλώσσα, γεωγραφική διάλεκτος, κοινωνιόλεκτος, ιδίωμα, προφορά, ιδιόλεκτος, ύφος, «επίπεδα ύφους».
4. Γλωσσικές ιδεολογίες: Η έννοια της ιδεολογίας, η σημειωτική λειτουργία των ιδεολογιών (στερεότυπα-προϋποθέσεις, υποσήμανση/παραδήλωση/υπονόηση, επιτέλεση), μεταγλωσσική λειτουργία.
5. Η ιδεολογία της εθνικής γλώσσας. Διαδικασίες καθιέρωσης και τυποποίησης κοινής γλώσσας, δημιουργία γραφολέκτων, ηθολογία της ελληνικής (στερεότυπες αντιλήψεις για την ελληνική γλώσσα – η νοοτροπία του καθαρισμού).
6. Επαφή μεταξύ των γλωσσών. Πολυγλωσσία, διγλωσσία, διμορφία. Η περίπτωση της ελληνικής διμορφίας και το γλωσσικό ζήτημα.
7. Σχέσεις ισχύος και πολυγλωσσία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μειονοτικές γλώσσες στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας.
8. Η Κοινή Νέα Ελληνική στα Μ.Μ.Ε.

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες που θα παρακολουθήσουν το μάθημα καλούνται να συμμετάσχουν σε συλλογικά project α) καταγραφής της ποικιλίας της νεοελληνικής γλώσσας και β) καταγραφής των στάσεων/αντιλήψεων για τη νεοελληνική γλώσσα.

Αξιολόγηση:

Εργασία / Project: 70%, Εξετάσεις: 30%.

Διδακτικά εγχειρίδια:

Αρχάκης Α. & Μ. Κονδύλη, 2002. *Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας*. Αθήνα: Νήσος.
Σ. Α. Μοσχονάς, 2005. *Ιδεολογία και γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.

Συμπληρωματική βιβλιογραφία:

Boutet J., 1984. *Εισαγωγή στην κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
Κωστούλα-Μακράκη Ν., 2001. *Γλώσσα και κοινωνία: Βασικές έννοιες*. Αθήνα: Μεταίχμιος.
Μπασλής Γ., *Κοινωνιογλωσσολογία: Μικρή εισαγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρης, 2000.
Ντάλτας Π., 1997: *Κοινωνιογλωσσική μεταβλητότητα*. Αθήνα: Επικαιρότητα.
Τσιτσιπής, Λ. Δ., 1995. *Εισαγωγή στην ανθρωπολογία της γλώσσας: Γλώσσα, ιδεολογία, διαλογικότητα και επιτέλεση*. Αθήνα: Gutenberg.
Τσιτσιπής, Λ. Δ., 2005. *Από τη γλώσσα ως αντικείμενο στη γλώσσα ως πράξη*. Αθήνα: Νήσος.
Φραγκουδάκη, Α., 1987. *Γλώσσα και ιδεολογία: Κοινωνιολογική προσέγγιση της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Οδυσσέας.
Χριστίδης Α.-Φ., επιμ., 2001. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.